

- צפון**
- מקרא:**
- מספר כביש: כביש 808
  - שביל הליכה, שביל לנכים
  - שביל מסומן במפת סימון שבילים
  - כיוון תנועה
  - תנויה; מזנון; מי שתיה
  - שולחנות פיקניק; שירותים
  - מצפור
  - אתר הנצחה
  - אזהרה - שטח אש; שדה מוקשים
  - שדה דולמנים
  - נקודת גובה
- המפה אינה מהווה קנה מידה למרחקי הליכה

שמורת הטבע גמלא

שמורת הטבע גמלא נמצאת במרכז הגולן, כ-20 ק"מ דרומית לקצירון, בסמוך לכביש מס' 808, כ-2 ק"מ צפונית לצומת דליות. בשמורה נמצאים: המפל האיתן הגבוה בארץ - 51 מטרים גובהו, עתיקות העיר גמלא, שדה דולמנים, מושבת הקינון הגדולה ביותר בארץ של נשרים ועוד. אפשר לבלות בשמורה בין שעה אחת ליום שלם.

■ במקום מסלול נניש.

הנחלים בשמורה נחל גמלא

נחל גמלא, שהוא יובל של נחל דליות, מתחיל במזרח הגולן, במעיינות-פאחם ותנוריה שמצפון להר פרס, מהם הוא זורם לדרום מערב. בתחילה זורם הנחל בתעלה רדודה (הנקראת מסיל). קטע זה מסתיים במפל גבוה, הצונח לתוך קניון עמוק ויוצר את הגבוה במפלי האיתן בארץ: מפל גמלא - 51 מ'. כ-300 מ' במורד הנחל דרומה, מצוי מפל שני שגובהו 21 מ'. מהמפל הגדול נחל גמלא מתחתר ויוצר קניון עמוק, בעל גדות מצוקיות תלולות.

נחל דליות

מימיו של נחל דליות נובעים ממעינות ברדלה, אום-אדנניר שעבניה ומנסורה, שבאזור הר פרס. מכאן זורם הנחל מערבה, תוך שהוא

מתחתר ויוצר קניון עמוק. ההבדלים בקושי שכבות הבזלת גרמו ליצירת שורה של מפלים באפיקו. במקומות שבהם הקניון מגיע לעומק הרב ביותר מבחינים בתחתית קירותיו במצוקים של סלע גיר לבן.

בין שכבות הבזלת אפשר להבחין בשכבת אדמה אדמדמה. זוהי אדמה קלויה שנוצרה לפני מיליוני שנים בחום העז של הלבנה שזרמה על פני הקרקע. שכבה זו איטימה למים ובזכותה נוצרו מעיינות קטנים, שצמחי הקנה המצוי והשנית הגדולה הגדלים לידם "מסגירים" את מיקומם.

כ-5 ק"מ מערבית לנקודת המפגש עם אפיק נחל גמלא, נחל דליות נפתח לאפיק רחב ורדוד הזורם אל הכנרת.

כיום, מרבית מימיו של נחל דליות נאגרים במעלה הנחל ומשמשים לצרכי חקלאות. לאפיק הנחל הוקצתה רק כמות המים המינימלית הדרושה לקיום המערכת הביוטית שבו.

- הכניסה למי הנחלים בשמורה אסורה! בעלי חיים זעירים וצמחי מים נפגעים קשות בעקבות הרמיסה.
- מי הנחלים מזהמים על ידי בקר, ואין לשתות מהם!

מסלולי טיול בשמורת גמלא

שביל מפלי הדליות (1504)

אורך השביל - 3.5 ק"מ. (כ-4 שעות הלוך וחזור, או שעתיים בכיוון אחד, במקרה זה מומלץ להתחיל את המסלול בחניון דליות).

דרגת קושי - טיול משפחות, רובו במישור.

השביל מתחיל בחניון דליות, חוצה את הנחלים דליות ובזלת וממשיך לנקודת התצפית על מפל בזלת. לאחר הליכה על גדת נחל דליות, השביל חוצה את כביש האספלט ויורד לגמלא העתיקה (ההליכה בכביש זה אסורה). לקראת סיום הטיול נעבור באתר הנצחה לחללי הגולן הממוקם בנקודת תצפית מרהיבה על גמלא העתיקה. נסיים את המסלול באזור מגרש החנייה, ממנו מומלץ לטייל במסלולים נוספים בשמורה.

בעונת האביב - פריחה מרהיבה לאורך המסלול כולו.

- הכניסה למים אסורה!
- המסלול מומלץ בעונות החורף והאביב בלבד.
- בסיום הטיול יש לגשת ולשלם בקופה, הכניסה לשמורת גמלא במסלול נחל דליות - בתשלום.

שביל הדולמנים - למפל גמלא (1503)

אורך השביל - 1.5 ק"מ (כשעה וחצי הלוך וחזור)

דרגת קושי - טיול משפחות. מסלול מישורי, נוח להליכה.

השביל יוצא ממגרש החנייה צפונה, חוצה את שדה הדולמנים ולאחר כ-1 ק"מ חוצה את נחל גמלא מעל המפל הגדול, מכאן ממשיך השביל כ-400 מ' ומגיע למרפסת תצפית, ממנה נראה המפל במלוא הדרו, וכן מצוקי הקינון של הנשרים.

■ החזרה לנקודת היציאה באותו המסלול.

- הכניסה למים באזור חציית הנחל ובכלל - אסורה!
- אין להמשיך מעבר למצפור מפל גמלא מחשש להטרדת הנשרים.
- אין להמשיך מעבר למצפור מפל גמלא, סכנה - שטח אש!

שביל הנשרים - מצפור גמלא, מצפור הנשרים ודיר-קרוח

אורך השביל - כ-600 מ' במסלול מעגלי (כ-30 דקות הליכה)

דרגת קושי - טיול משפחות. שביל בנוי ונוח להליכה.

■ המסלול מתאים לעגלות נכים.

השביל יוצא ממגרש החנייה מערבה, לאחר כ-200 מ' מגיעים למצפור גמלא ממנו ניתן לראות בברור, על רקע של נוף מרהיב, את גבעת גמלא שצורת גמל לה ואת המגדל, החומה ובית הכנסת של העיר העתיקה גמלא הנמצאים במדרון הדרומי של הגבעה. (המעוניינים יוכלו להמשיך מכאן אל עבר העיר העתיקה - בשביל העתיק מסלול למיטיבי לכת). מכאן מוביל השביל אל מצפור הנשרים הצופה אל קניון גמלא ומושבת הדורסים. מזרחית למרפסת, בצמוד לשביל, נמצא בית-בד מהתקופה הביזנטית שבו נמצאים: מפרכה לריסוק זיתים ובסיס מכבש הסחיטה.

השביל ממשיך ונכנס אל אזור הכפר דיר-קרוח. בכניסה לכפר נמצאת הכניסה המרשימה מהתקופה הביזנטית. המסלול מסתיים במגרש החנייה.

- באזור הכפר דיר-קרוח, נמצא חניון יום מוצל - ובו שולחנות ומי שתייה.
- שימו לב! חלק ממסלול זה עובר מעל אתרי קינון - אנא, שימרו על השקט!

שביל הקדום - אל גמלא (1502)

אורך השביל כקילומטר אחד (כשעתיים הלוך ושוב).

דרגת קושי - מיטיבי לכת. שביל תלול.

השביל יוצא ממגרש החנייה מערבה, ומגיע כעבור כ-200 מ' לנקודת התצפית על גבעת גמלא. (קטע זה חופף עם תחילתו של מסלול התצפיות). מכאן מתפתל שביל קדום היורד בתלילות לעבר שרידי העיר שנחשפו בחפירות ארכיאולוגיות. לצד השביל לוחות מתכת עליהם חקוקים ציטוטים מספרו של יוסף בן מתתיהו, המתארים את המלחמה בגמלא.

לפני הכניסה לעיר, מוצבים דגמים של מכוונות מלחמה, אשר שמשו את הצבא הרומי בעת המצור על העיר: הקטפולטה - מכונה לירי חצים והבליסטרה - מכונה לירי אבני בליסטראות.

הכניסה אל העיר היא באזור הפרצה המקורית שבחומה. עוברים דרך בתי העיר אל בית הכנסת המפורסם ומקווה הטהרה שבסמוך לו. משם ממשיך השביל אל רובע מגורים מהתקופה החשמונאית והמגדל העגול, הניצב בקצה העליון של החומה.

בצד המערבי של העיר: בית-בד גדול ומפואר, בעל שני מתקני סחיטה ומקווה טהרה, אזור תעשייה, רובע מגורים מפואר.